

Saksfremlegg

Utvalgssak	Utvalgsnavn	Møtedato
15/17	Nordreisa oppvekst- og kulturutvalg	06.06.2017
40/17	Nordreisa kommunestyre	22.06.2017

Kulturminnekompetanse i kommunene (Kik) - sluttrapport krigsminner i Nordreisa

Vedlegg : Sluttrapport Kik, krigsminner i Nordreisa

Saksprotokoll i Nordreisa kommunestyre - 22.06.2017

Behandling:

Oppvekst- og kulturutvalgets innstilling enstemmig vedtatt.

Vedtak:

1. Det vises til sluttrapport Kik utarbeidet av Nord-Troms museum, med verdivurdering av krigsminner i Nordreisa kommune
2. Følgende seks områder prioriteres i det videre arbeidet, i henhold til handlingsplan i saksframstillingen:
 - Fallvika kystfort
 - Steinbruddet og veganlegget tilknyttet Hysingjord fangeleir
 - Fangeleiren på Gorosomoen
 - Heggemo
 - Leirbukthula
 - Veibrink nord
3. Før tilretteleggingstiltak igangsettes skal tiltakene avklares med grunneiere.

For å ivareta krigsminner og øvrige kulturminner bør det tas inn i kommunens planstrategi i neste periode å få laget kulturminneplan for kommunen

Saksprotokoll i Nordreisa oppvekst- og kulturutvalg - 06.06.2017

Behandling:

Rådmannens innstilling enstemmig vedtatt.

Vedtak:

1. Det vises til sluttrapport Kik utarbeidet av Nord-Troms museum, med verdivurdering av krigsminner i Nordreisa kommune
2. Følgende seks områder prioriteres i det videre arbeidet, i henhold til handlingsplan i saksframstillingen:
 - Fallvika kystfort
 - Steinbruddet og veganlegget tilknyttet Hysingjord fangeleir
 - Fangeleiren på Gorosomoen
 - Heggemo
 - Leirbukthula
 - Veibrink nord
3. Før tilretteleggingstiltak igangsettes skal tiltakene avklares med grunneiere.

For å ivareta krigsminner og øvrige kulturminner bør det tas inn i kommunens planstrategi i neste periode å få laget kulturminneplan for kommunen.

Rådmannens innstilling

1. Det vises til sluttrapport Kik utarbeidet av Nord-Troms museum, med verdivurdering av krigsminner i Nordreisa kommune
2. Følgende seks områder prioriteres i det videre arbeidet, i henhold til handlingsplan i saksframstillingen:
 - Fallvika kystfort
 - Steinbruddet og veganlegget tilknyttet Hysingjord fangeleir
 - Fangeleiren på Gorosomoen
 - Heggemo
 - Leirbukthula
 - Veibrink nord
3. Før tilretteleggingstiltak igangsettes skal tiltakene avklares med grunneiere.
4. For å ivareta krigsminner og øvrige kulturminner bør det tas inn i kommunens planstrategi i neste periode å få laget kulturminneplan for kommunen.

Saksopplysninger

Formålet med Kik (Kulturminnekompetanse i kommunene) er å øke kunnskapen om de kulturminnene som kommunen har forvaltningsansvaret for, dvs kulturminner som ikke er fredet. Det er et nasjonalt mål at tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres. Gjennom arbeidet med temakart skal kommunen velge et antall kulturminner som ansees som verneverdige og som skal vurderes vernet i framtidige kommuneplaner. Nordreisa kommune har deltatt i Kik gjennom et samarbeid med Nord-Troms museum, og på oppstartsmøte i 2014 ble

det vedtatt at man i prosjektet skulle konsentrere seg om krigsminnene. 2. verdenskrig og de fysiske sporene etter krigen har vært et viktig tema for befolkningen, men man har i liten grad hatt kunnskap om beliggenheten og tilstanden til disse krigsminnene samlet. Krigsminnene er delt inn i følgende kategorier: Kystforsvar, fangeleire, innlandsforsvar og brakkeleire. Rapporten (se vedlegg) som Nord-Troms museum har laget inneholder registrering og kartlegging av hele 169 krigsminner i kommunen. Det har blitt innhentet informasjon fra flere aktuelle arkiver, litteratur og lokale informanter. Prosjektet ble i starten formidlet gjennom faste innslag i Framtid i Nord, noe som også resulterte i mange innspill.

Planen var å totalregistrere krigsminner i kommunen, men dette viste seg snart å være en umulig oppgave grunnet den store mengden. Det ble i stedet prioritert krigsminner som var representative for mangfoldet og en balanse mellom godt bevarte områder og sentrale områder med hensyn til formidlingsverdi. Det kan ikke utelukkes at det finnes mange krigsminnemiljøer som ikke er registrert. Områder som ikke er befart, men hvor det eksisterer et stort potensiale for krigsminner er Oksfjord, Uløya, Bakkeby og Rotsund.

Formålet med rapporten er å gi en oversikt over registrerte krigsminnelokaliteter og deres betydning i en lokal, regional og internasjonal sammenheng. Det har blitt vektlagt at rapporten gir en god bakgrunnsforståelse for krigsminnets funksjon og historie og at rapporten skal være tilgjengelig for alle for framtidig bruk i blant annet skoleverket og reiselivet, i tillegg til å være et viktig verktøy for kommunens planleggere. I feltarbeidet ble det benyttet GPS for innmålinger og alle krigsminnene ble fotografert.

Kommunen skal lage et eget temakart over de registrerte krigsminnene og legge alt inn i www.kulturminnesok.no. Prioriterte kulturminner skal legges inn i kulturminnedatabasen Askeladden av Nord-Troms museum. Dette vil medføre at kulturminnene legges inn i kommuneplanens arealdel ved neste revisjon.

Verdivurdering og konklusjon

I rapporten prioriteres seks områder med krigsminner. Ingen av disse har nasjonal verdi, men de har regional/lokal verdi og bør søkes bevart. Tre områder trekkes fram som spesielt viktige for kommunen grunnet historisk betydning:

- Fallvika kystfort
- Steinbruddet og veganlegget tilknyttet Hysingjord fangeleir
- Fangeleiren på Gorosomoen

Kulturminnene på Heggemo kan dateres til november 1944 og forteller en viktig historie om tilbaketrekking og nedbrenning, bør derfor prioriteres. Av formidlingsmessig verdi kan også Sørkjosfjellet og Kjellerskogen trekkes fram som godt bevarte kulturmiljøer som forteller om ulike sider ved krigen, og de ligger lett tilgjengelig. Leirbukthula har høy formidlingsverdi og er godt bevart.

Vern og bevaring

Det er tre grader/kategorier for vern og bevaring av kulturminner:

1. Fredet kulturminne. En fredning er den strengeste form for vern. Fredning innebærer at inngrep/endringer på kulturminnet, som går utover vanlig vedlikehold, må godkjennes av myndighetene.
2. Vernet kulturminne. Kan være vernet med hjemmel i lov eller gjennom andre virkemidler. I tillegg til kulturminner som er fredet etter kulturminneloven eller svalbardmiljøloven, omfatter dette kulturminner som er vernet etter plan- og bygningssloven, kirkeloven eller naturmangfoldloven.

- Verneverdig/bevaringsverdig kulturminne. Betegnelsene verneverdig og bevaringsverdig betyr det samme. Dette er et kulturminne som har gjennomgått en kulturhistorisk vurdering og er identifisert som verneverdig. De mest verneverdige kulturminnene er av nasjonal verdi. Det er først og fremst disse som fredes etter kulturminneloven. Kulturminner kan også ha regional eller lokal verdi. Normalt vil det være kommunene som sikrer vern av slike kulturminner ved hjelp av plan- og bygningsloven.

I Nordreisa har vi følgende kulturminner og –miljøer med vernestatus:

Kategori 1: Havnnes som er vedtaksfredet. I tillegg er det en rekke registrerte oldtids- og samiske kulturminner i kommunen som er automatisk fredet.

Kategori 2: Fiskarbondens stue i Bakkeby og bygningsmiljø på Blomstereng.

Andre kulturminner

Mange av de fysiske sporene etter krigen ble bevisst destruert – enten av okkupasjonsmakten selv i forbindelse med tilbaketrekkingen, eller også av lokalbefolkningen etter hjemkomsten. Nordreisa kommune ble hardt rammet av nedbrenninga og den brente jords taktikk, hvor mange bygninger gikk tapt. Bygninger som ikke ble offer for nedbrenningen inngår i dag i Sefrak-registeret og er under kommunens forvaltningsansvar. Stående bygninger har ikke vært en del av undersøkelsene i dette Kik-prosjektet.

Vurdering, handlingsplan

Nord-Troms museum har gjort et stort og viktig arbeid med registreringen av det store antall krigsminner i kommunen. På bakgrunn av de faglige anbefalingene i rapporten, bør de seks prioriterte områdene få vern gjennom plan- og bygningsloven. Det vil si at det ved neste rullering av kommuneplanens arealdel vil bli satt av hensynssone kulturminner (båndlagte områder) med tilhørende bestemmelser. Gjennom bestemmelsene kan man gi føringer for hvilke aktiviteter som er tillatt og ikke tillatt innafor de enkelte områdene. For eksempel vil det for kulturminne i dyrka område kunne defineres at denne aktiviteten er tillatt. Fordelen med hensynssone kulturminne er at det lettere kan søkes tilskudd fra flere hold til informasjon og skilting. Det foreslås en slik handlingsplan for det videre arbeidet med informasjon og formidling av krigsminnene:

Kulturminne	Status	Tiltak	Oppfølging, parter
Alle de seks områdene		Avklare med grunneiere	Kommunen
Fallvika kystfort	Mye er bevart og synlig. Gjengroing.	Aktuelle tiltak er sikring, rydding av vegetasjon, skjøtsel og informasjon/ skilting. Søke tilskudd	Frivillige, NTRM. Kommunen kan innkalle aktuelle parter
Steinbrudd og veganlegg Hysingjord fangeleir	Synlige spor	Aktuelle tiltak er rydding av vegetasjon, skjøtsel og informasjon/ skilting	Frivillige, NTRM. Kommunen kan innkalle aktuelle parter
Fangeleir Gorosomoen	Synlige spor	Aktuelle tiltak er rydding av vegetasjon, skjøtsel og informasjon/ skilting	Frivillige, NTRM, Storslett skole. Kommunen kan innkalle aktuelle parter
Heggemo	Kontrollpost, bevart.	Aktuelle tiltak er rydding av vegetasjon,	Frivillige, NTRM. Kommunen kan innkalle aktuelle parter

		skjøtsel og informasjon/ skilting	
Leirbukthula	Godt bevart. Prosjekt pågår i regi av Leirbukthulas venner	Sikringstiltak, tilrettelegging, informasjon	Leirbukthulas venner
Veibrink nord	Stort antall ulike krigsminner bevart	Aktuelle tiltak er rydding av vegetasjon, skjøtsel og informasjon/ skilting	Frivillige, NTRM. Kommunen kan innkalle aktuelle parter

På sikt er det en målsetting å registrere og kartlegge også andre kulturminner i kommunen, i henhold til formålet i Kik-prosjektet. Et grunnlag til videre arbeid med dette har vi kommunens kulturvernplan fra 1987 som blant annet omtaler et utvalg bygninger som et aktuelle for bevaring.